

Redaktionelt

Så ligger den nye årbog på bordet, 36. årgang. Som sine forgængere rummer årets bog ny viden om skole, uddannelse, dannelse og oplysning fra fortid til fremtid. Fortegnelsen over indholdet i årgangene 1967-2000 foreligger heldigvis; den indgår i skriftet *Institut-Selskab-Museum*, der udkom i år 2001 – og fås på Dansk Skolemuseum for 100 kr. Ikke alle årgange kan erhverves, men en hel del kan. Museet forhandler dem – og kan tilbyde en særpris. Se på Selskabets hjemmeside: www.skolehistorie.dk.

Kun sjældent omtaler vi dødsfald, men vi gør en undtagelse i år. **Flemming Lind Hansen**, f. 1930, døde den 11. juni 2002. Lektor ved Horsens Handelsskole, hvor han underviste i bl.a. historie og tysk. Gennem mange år et værdsat medlem af styrelsen for Selskabet for Dansk Skolehistorie; han blev indvalgt i 1988 og trak sig tilbage på generalforsamlingen i 2001. I Selskabet repræsenterede han med saglig myndighed de erhvervsrettede skole- og uddannelsesformer; selv blev han en af pionererne i studiet af handelsskolernes historie og forelagde ny, solid viden dels i artikler, dels i bøgerne *Fra Laug til Lov* (1995) og *I lovens tid. Handelsskolernes udvikling 1920-1965* (1998). Flemming Lind Hansen var historikeren, der kunne fortælle om tider og steder; – ingen i styrelsen vil glemme de festlige og kundskabsrige historieudflygter, han tilrettelagde i Horsens og omegn i forbindelse med Selskabets styrelsesmøder i hjemmet i Gedved.

Velkommen til vor nye undervisningsminister **Ulla Tørnæs**. Vi glæder os til et samarbejde; Selskabet vil gøre sit for at bistå med oplysning om historiske sammenhænge bag skiftende systemer, langsomme forandringer og bevidste reformer. I april 2003 kan både stat og samfund fejre 100-året for en af de (tre) mest indgribende reformer i dansk skole, vedtagelsen af loven om de højere almenskoler: for første gang blev der skabt sammenhæng i det offentlige skolesystem fra 1. klasse til 3.g. Det var i J.C. Christensens ministertid. – Selskabet er taknemmelig for den støtte, ministeren allerede har ydet det historiske arbejde, nemlig til udgivelsen *Dansk Uddannelseshistorie 1948-2001. En bibliografi*. Værket, der foreligger i manuskriptform, er udarbejdet af cand.mag. **Christian Larsen**. Selskabet venter at kunne udsende det primo 2003.

En særlig velkomst vil årbogens redaktion rette til Selskabets nye formand, dr. pæd. **Søren Ehlers**, lektor ved Danmarks Pædagogiske Universitet. Han er kendt i ind- og udland for sin indsigt i oplysning, for evnen til formidling og for sine organisatoriske talenter til at opfange problemer, løse dem og uddelegere opgaver! Ideerne vrimer, men han har styr på dem. Velkommen!

Højskolebladet lever – skulle vi hilse og sige fra Højskolernes Sekretariat. Hvilket ikke er uden interesse i en skolehistorisk sammenhæng; bladet blev faktisk grundlagt i 1876. Men det har været truet af lukning trods **Niels Højlunds** redaktionelle indsats. Bladet er nu tættere knyttet til Højskoleforeningen – dog fortsat med redaktionel frihed. Kort sagt er bladet med sit lidet yndefulde ord blevet »relanceret«. Der står store forventninger bagved. Højskolebladet kunne fortjene at blive genstand for en historisk analyse; den kunne afdække mange sider af åndslivet i Danmark. Arkivet er stort!

Årets samtale er med dr. techn. **Ole Bostrup**, fhv. rektor, nu redaktør m.v. Det siger sig selv, at naturvidenskabelige fags rolle i skole og almindelse er et hovedtema.

De tre første artikler handler om lærere i historiske situationer. Cand. pæd. **Jytte Hansen** har skrevet om *Lærerne på Lyø*; vi tør godt love, at læseren vil fængsles af det lille samfunds kulturkampe gennem mere end hundrede år. Jytte Hansen har et førstehånds kendskab til lokalarkivet – som det ses også til billedarkivet!

Både kromand og lærer, ja, hvorfor egentlig ikke? I 1824 blev den unge seminarist Johannes Jonassen, just dimitteret fra Lyngby Seminarium, ansat som skolelærer og kirkesanger i Glatved på Djursland. Nogle år senere blev han også værtshusholder med myndighedernes velsignelse. Men den gik ikke. I 1842 faldt øksen. Overarkivar **Erik Stig Jørgensen** har skrevet en spændende beretning på baggrund af det arkivalske materiale: *Skolelærer og kromand Johannes Jonassen af Hoed*. Erik Stig Jørgensen døde i januar 2000. Dansk lærdoms- og åndshistorie var hans særlige område som historiker og arkivar; se omtale af hans mangesidige virke i årgang 2001 – under Redaktionelt – i forbindelse med trykningen af hans artikel *Striden om en ny profession. Tilblivelsen af lærerstandens faglige bevidsthed*.

Den tredje artikel om lærer-liv handler ikke om afskedigelse, men om ansættelse. Tiden er 1890erne, stedet Nimtofte på Djursland – dengang et livligt lokalsamfund; handlingen: *En embedsbesættelse 1897 – et stykke politisk Danmarks-historie*. Hovedpersonen var ansøgeren Hans Birkelund, der udover sin læreruddannelse også havde en fortid som journalist. Birkelund fik til slut embedet. Hans søn **Leif Birkelund** – lærer og forsorgsleder – har opsporet dokumenterne i det spegede forløb. Vi bringer den dokumentariske beretning. Vi bringer også en fortsættelse; for vi bad Leifs broder, fhv. rigsbibliotekar **Palle Birkelund** berette, hvordan det så gik faderen i embedet. Det har han gjort – på erindringens vilkår – under overskriften *Lærer Birkelund i Nimtofte*.

Som mange vil vide, er der i år forløbet 150 år, siden Christen Kold oprettede sin frie børneskole i Dalby ved Kerteminde; hertil flyttede han året efter den folkehøjskole, han i 1851 havde grundlagt i Ryslinge. I friskolekredse er begivenheden blevet fejret med fortjent opmærksomhed. Årbogen var på forkant! Thorstein Balle, forstander for Den Frie Lærerskole i Ollerup, foretog en grundig analyse af sidestillingen folkeskole-friskole i artiklen »*stå mål med*« – om det offentlige krav til ind-

holdet af den private børneundervisning 1814-2001 (årbogen 2001, s. 38-69). Også i nærværende årgang er »friskoletraditionen« aktuel, idet cand.mag. **Elisabeth Bloch**, der er arkivar på Københavns Stadsarkiv, har undersøgt diskussionen om offentlige tilskud til højskoler og landbrugsskoler i Odense amtsrådsreds fra 1856 til 1892: *På forventet efterbevilling*. Det er spillet mellem Kolds højskole og bondehøjskolen i Lumby, der her er i fokus. Også **Christian Larsen** har noteret sig striden om tilskud, men i Holbæk Amt.

De sidste to artikler i denne årgang vender blikket udad. Tre fremtrædende norske forskere inden for pædagogik, uddannelsestænkning og kulturhistorie – **Alfred Oftedal Telhaug**, **Odd Asbjørn Mediås** og **Petter Aasen** – har undersøgt og diskuteret uddannelsens rolle(r): *Fra fellesskap til individualisme? Utdanning som nasjonsbygging i skandinavisk perspektiv*. Det er sammenlignende forskning, der nok skal blive diskuteret. Er det rigtigt, at skolen i vore dage er blevet den vigtigste værdisætter, når nationen skal bindes sammen? Magter den opgaven?

Der er ny viden om dansk læreruddannelse i artiklen *Internationalisering i dansk folkeskolelæreruddannelse*, som er skrevet af nu afdøde lektor m.m. **Egon Foldberg** og rektor **Leif Stenlev**. De internationale initiativer, der her omtales, var en fornyelse nogle steder i dansk læreruddannelse. De er blevet mere aktuelle end nogensinde; redaktionen foreslår, at artiklen bliver pligtlæsning for dem, der skal forsøge at give læreruddannelsen et større perspektiv i de kommende år.

Vi bringer de faste rubrikker – om museet, den uddannelseshistoriske litteratur og om uddannelserne i årets begivenheder. Den slags overblik er uundværlige. Nyt og noter er en rummelig etikette, se selv efter.

Vi plejer i Redaktionelt at nævne enkelte bøger, der fortjener en anbefaling, selvom de ikke får en selvstændig anmeldelse. I år anbefaler vi en norsk essaysamling, skrevet af **A.O. Telhaug** – som læserne allerede kender, jf. ovenfor. Bogen hedder *Skolen mellom stat og marked. Norsk skoletenkning fra år til år 1990-2002*, udg. i 2002. Den handler om vigtige spørgsmål i vor kultur, om de reformer, der blev gennemført – og om dem, som vi forbereder (»Veien videre?«). – Vi vil også nævne en bog på godt 200 sider, som i 2002 er udsendt af Forlaget Vartov: *Grundtvig's Educational Ideas in Central and Eastern Europe and the Baltic States*, skrevet af **Jindra Kulich**. Forfatteren, der er knyttet til Centre for Continuing Education i Canada, forbinder indsigt i Grundtvigs visioner med ajourført viden om virkningerne i det østlige Europa.

Årbøger er ikke så ofte genstand for journalistisk interesse. Det kan en redaktion leve med, når den får tilbagemeldinger fra læserne om læsning, der fik betydning. Vi modtager ikke så få, mest mundtlige, og tak for dem. Vi hører også om lærere, der har så travlt, at de slet ikke har tid til at læse tekster på over et par sider! Det er vi mindre glade for. Det hænder også, at en journalist gør opmærksom på artikler og rubrikker i årbogen, der har fanget hans eller hendes opmærksomhed. Den slags skaffer nye læsere. Og dem kan vi godt bruge; for endnu har vi ikke nået det mål, at *Uddannelseshistorie* findes på hver eneste skole og læreanstalt i dette land.

Børge Riis Larsen

Vagn Skovgaard-Petersen